

MÁTÉ KONTRA JÉZUS

Miután korábban *Márk kontra Jézus* c. tanulmányomban már megvizsgáltam, hogyan viszonyult Jézus személyéhez és tanításához Márk; az alábbiakban Máté evangélista eljárását veszem szemügyre, természetesen itt is csak a legfontosabb esetekre és szempontokra való tekintettel.

A Jézusnak tulajdonított, de nem hiteles mondatokat dőlt betűkkel szedtem. Az aláhúzott hivatkozásokra – a Ctrl-billentyűvel együtt – kattintva megjelennek evangéliumkommentárjaim vonatkozó fordításai, illetve magyarázatai.

Tóra-hűség

Tórán most nem csupán „Mózes öt könyvét” értem, hanem a „mózesi törvényeket” a lehető legszélesebb értelemben.

Mivel közzismert, hogy bizonyos tételeinek „igazolására” Máté nagyon gyakran hivatkozik ószövetségi idézetekre (különösen az 1-2. fejezetben), ezért ezt itt épp csak megemlítem, azzal a megjegyzéssel, hogy Jézustól teljesen idegen ez a szemlélet: ő Isten akaratát kereste, és azt akarta valóra váltani, minden más igazodási pontot elutasított (ld. pl. Mt [6,10](#); Mk [2,27](#); [3,4](#); [7,8-9](#); [8,33](#); [10,5-6](#)).

Első jellegzetességként lássunk néhány példát arra vonatkozóan, amit így nevezhetünk meg: Máté ***hűsége a Tórához***.

Az egyik legismertebb helyen Máté ezeket a szavakat adja Jézus szájába: „(18) *Ámen, mondom nektek, amíg el nem múlik az ég és a föld, egy ióta vagy egy vesszőcske sem múlik el a törvényből, amíg minden meg nem lesz.* (19) *Aki tehát csak egyet is hatálytalanít e legkisebb parancsok közül, és így tanítja az embereket, az a legkisebbnek számít a Mennyek országában...*” (5,18-19).

Csakhogy: Tanítása hallatán és viselkedése láttán a tárgyilagos szemlélők és ellenfelei is megalapozottan juthattak arra a gondolatra, hogy Jézus hatályon kívül akarja helyezni, meg akarja szüntetni a mózesi törvényt. Hogy csak néhány példát említsünk: Jézus megszegte a szigorú szombati nyugalmat (pl. Mk [2,23-27](#); [3,1-6](#)), jelentéktelennek nyilvánította a kultikus tisztasági előírások egész területét (Mk [7,15](#)), elvetette a válásnak a törvényben gyökerező lehetőségét (Mk [10,2-9](#)), kritikusan újraértelmezte még a Tízparancsolatot is (ld. az ún. antitéziseket a Hegyi beszédben). De nem csupán elvetette vagy átértelmezte a törvényeket, vagy válogatott köztük, s szembeállította őket egymással (pl. Mk [10,5-6](#)-ban 5Móz 24,1-et 1Móz 1,27-tel, vö. Mk [563](#), 2. bek.), hanem ennél is tovább merészkedett: hozzányúlt magának a törvénynek a szövegéhez, önkényesen betoldott, illetve kihagyott belőle mondatokat (a leglátványosabban Lk [4,18-19](#)-ben).

Másfelől hitelesnek tekinthetjük Jézusnak a 17. versben leírt szavait: „Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy hatályon kívül helyezzem a törvényt vagy a prófétákat! Nem azért jöttem, hogy hatályon kívül helyezzem, hanem hogy teljessé tegyem.” Jézus visszautasítja azt a feltételezést vagy vádat, hogy le akarná rombolni a mózesi törvényt, mondván, ő csak „teljessé akarja tenni”. Pusztán nyelvtanilag vagy formailag nehéz lenne ugyan meghatározni, mit értett ezen, de *magatartásából* azt látjuk, hogy sokfélélt: a helyzetnek megfelelően olykor a törvény érvényre juttatását, máskor kritikáját, helyesbítését, felülmúlását vagy radikalizálását. Célja az volt, hogy az „emberi hagyományokkal” szemben *ismét érvényre juttassa Isten eredeti szándékát-akarátát* (Mk [7,9](#); [10,6](#)), és ezt elképesztő rugalmassággal tette: hol elvetve Mózes törvényét (Mk [10,5](#)), hol érvényre juttatva azt (Mk [7,10-11](#)). Isten eredeti szándékát-akarátát pedig – a mózesi törvény mércéjeként is (Mk [12,31b](#); Mt [7,12](#)) – az Isten és az embertársak iránti kettős-egy parancsban foglalta össze, sajátos kettős hangsúllyal: egyrészt Isten és az embertársak iránti szeretet nem választható szét és nem állítható szembe egymással (Mk [12,28-31](#)), másrészt az embertársak köre nem szűkíthető a „magunkfajtákra”, hanem magában foglalja azokat is, akik ellenségeink (Mt [5,43-48](#) // Lk [6,32-36](#); gyakorlati példa: Lk [10,29-37](#)).

A fentiek alapján abszurd ellentmondás, tehát *képtelenség*, hogy Jézus mondta és komolyan gondolta volna a 18-19. versben foglaltakat is. A 18. vers mögött az áll, hogy Máté át akarja menteni a zsidó törvényhűséget a keresztény gyakorlatba, a 19. vers mögött pedig egy másik helyzet és probléma áll: a mózesi törvény egyes parancsainak érvényessége körüli vita, amely a törvényhez kötődő zsidó-keresztények és a szabadabb felfogású pogánykeresztények között folyt az ősegyházban; e vitában egyrészt különbséget tettek nehéz és könnyű, fontos és jelentéktelen parancsok között (vö. Mk 12,28), másrészt az ellenfelet nem zárták ki Isten országából, csak vagy jelentősebb, vagy csekélyebb helyet juttattak neki.

Következő példánk: „Mózes székében a farizeusi írástudók ülnek. Tehát tegyétek meg és tartsátok meg mindazt, amit csak mondanak nektek, de ne cselekedjétek tetteik szerint, mert mondják ugyan, de nem teszik” (23,2-3).

Jézus ennek épp az ellenkezőjét hirdette: azzal vádolta a farizeusokat, hogy saját hagyományaik kedvéért kijátsszák Isten akaratát (Mk 7,8-9.13), óvta követőit „a farizeusok kovászatól” (Mk 8,15), és azt vallotta, hogy a nem Istentől származó tanításokra a kiirtás vár (ld. Mt 15,13). Valójában egy zsidókeresztény elvről van itt szó, amely a zsidókeresztény közösségnek a zsinagógához fűződő viszonyát szabályozta, és amelyet Máté az 5,18-19-cel és a 17,27-tel együtt alighanem „taktikai eszközként” használt: azt akarta bizonyítani vele, hogy Jézus gyülekezete nem felelős az „egyház” és a „zsinagóga” kettészakadásáért (vö. Mt 677. láb.j!).

A mátéi Tóra-hűség sajátos gyakorlati példájaként említhetjük meg a börtöléssel kapcsolatos sorokat: (16) „Amikor pedig börtöltök, ne járjatok komor tekintettel, mint a színészek! Ők ugyanis eltorzítják az arcukat, hogy feltűnjék az embereknek, hogy börtölnek. Ámen, mondom nektek, megkapták fizetségüket. (17) Ha te börtölsz, kend meg fejedet olajjal, mosd meg arcodat, (18) hogy az embereknek ne tűnjék fel börtölésed...” (6,16-18).

Ez a szakasz nagy valószínűséggel nem Jézustól származik, mert ő radikálisan elvetette a kultikus börtölést (ld. Mk 2,19a – Mk 82, 86, 87), így a nem képmutató börtölésre sem biztathatta követőit. Ebben az esetben a Jézus útmutatása ellenére a börtöléshez visszatérő keresztények felfogása tükröződik itt.

Másik sajátossága Máténak a **Tóra-magyarázati szórszálhasogatás**. Nézzünk meg erre is három példát:

(34) Én viszont azt mondom nektek, hogy egyáltalán ne esküdjétek! *Se az égre, mert az az Isten trónja, (35) se a földre, mert az az Isten lábának zsámolya, se Jeruzsálemre, mert az a nagy király városa!* (36) *Saját fejedre se esküdj, mert egyetlen hajszálat sem vagy képes fehérré vagy feketévé tenni* (5,34-36)!

Ez a szórszálhasogató felsorolás idegen Jézus szellemétől, és formailag sem illik bele az antitézisek határozott egyszerűségébe. Háttére a korabeli zsidóság körében rendkívül gyakori könnyelmű vagy hamis esküvés, gondolatmenete pedig: Akár megnevezik Istent az esküben, akár csupán körülírják a nevét („az ég, a föld, Jeruzsálem”) vagy „saját fejükre” esküsznek az emberek („fehér vagy fekete hajszál”), mindenképp visszaélnék Isten nevével, és rendelkezni akarnak Istennel. (Az utolsó esetben azért, mert a fekete vagy fehér haj az ember életidejét – fiatalságát vagy öregségét – jelképezi, az viszont nem áll saját hatalmában, hanem „Isten méri ki” neki.)

(41) *Aki prófétát fogad be azért, mert próféta, a próféták bérét fogja kapni, és aki igaz embert fogad be azért, mert igaz ember, az igazak bérét fogja kapni, (42) aki pedig egyetlen pohár hideg vizet ad is inni egynek e kicsinyek közül, mert az tanítványom, ámen, mondom nektek, semmiképpen sem fogja elveszíteni bérét*” (10,41-42).

Sem az aprólékos méricskélés, sem „a mérleg törvényének” alkalmazása (ld. Lk 171, 4. pont), sem a bérezés szemléletmódja nem volt jellemző Jézusra (vö. Lk 6,24-26 és Mt 383. láb.j!).

„Nem olvastátok, mit tett Dávid, amikor a vele lévőkkal együtt megéhezett? (4) *Hogyan ment be Isten házába, és ette meg a szent hely asztalára kitett kenyereket, amelyeket nem volt szabad megennie sem neki, sem a vele lévőknek, hanem csak a papoknak?* (5) *Vagy nem olvastátok a törvényben, hogy*

szombaton a papok a templomban megszegik a szombatot, és mégsem vétkesek? (6) Én viszont azt mondom nektek, hogy a templomnál nagyobb van itt! (7) Ha pedig felismertétek volna, mit jelent: »Irgalmasságot akarok, nem pedig áldozatbemutatást!«, nem ítéltétek volna el azokat, akik nem vétkesek» (12,3-7).

Túl azon, hogy 1) az itt olvasható írástudói vitamódszer Jézusra egyáltalán nem volt jellemző, csak a korabeli írástudók, illetve később a zsidó és a keresztény írástudók közötti vitákra, 2) a Máté által felhozott szempontok tulajdonképpen érintetlenül hagyják a szombat törvényét (és annak szörszálhasogató értelmezését), és csak mentséget keresnek Jézus tanítványai számára – a következő szempontok támasztják alá e szakasz jézusiatlan, illetve hiteltelen voltát: a) Annak, hogy Dávid evett a számára tiltott kenyerekből, (legalábbis közvetlenül) semmi köze sincs a szombat törvényéhez (vagyis a szóban forgó témához), hiszen az ő esetében csupán az volt a kérdés, jogában állt-e enni belőlük (szombaton vagy bármely más napon), vagy sem. b) Az, hogy „a templomnál nagyobb van itt”, nyilvánvalóan húsvét utáni elgondolás: utalás Jézus (önmaga által sosem vallott, ld. Mk 429, 760, 916) messiási méltóságára. c) Az irgalmasság számonkérésének megintcsak nincs köze a témához, a szombat törvényének érvényességéhez – ráadásul (a 7. v. összefüggésében) ismét Jézus messiási mivolta áll az érv háttérében: Ha már a Templom is felmenti a templomszolgákat a szombat törvénye alól, mennyivel inkább mentheti föl a Messiás a maga tanítványait? (Ami persze egyrészt megint csupán mentségkeresés, másrészt teljesen logikátlan érv, hiszen a tanítványok nem Jézus szolgálatában tépdesték a kalászokat, harmadrészt pedig formálisan sem illik ide: akkor lenne logikus, ha a 4. v. után az következne, hogy „Dávidnál nagyobb van itt”.)

Végül nézzünk meg két olyan esetet, amelyben nem, vagy nem kifejezetten, vagy nem csupán a Tórához való hűség szempontja áll a háttérben, hanem a **zsidó vallásgyakorlás** valamilyen mozzanata, de amelyet képviselve Máté szemben áll Jézus felfogásával.

A *templomadó* megfizetésével kapcsolatos „csodatörténet” mindenki számára ismerős: „(24) Amikor pedig Kafarnaumba érkeztek, odamentek Péterhez a templomadó beszedői, és azt mondták: „A ti mesteretek nem fizeti a templomadót?” (25) Ő így szólt: „De igen.” Amikor azonban hazaért, Jézus megelőzte őt, és így szólt: „Mit gondolsz, Simon? A földi királyok kiktől szednek vámot vagy adót? Fiaiktól, vagy az idegenektől?” (26) Amikor pedig Péter azt mondta: „Az idegenektől”, Jézus így szólt hozzá: „Akkor tehát a fiak szabadok! (27) *De hogy ne adjunk okot nekik a megütközésre, menj ki a tóra, vedd ki a horgot, és húzd ki az első halat, amelyik ráakad! Ha felnyitod a száját, találsz benne egy ezüstpénzt; azt fogd, és add oda nekik értem és érted*” (17,24-27)!

Jézus szerint a templomhoz fűződő viszonyt (is) az Istenhez fűződő viszonyoknak kell meghatározni (vö. Jn 2,16b és Mk 13,2), az pedig, ha helyes, nem hatalomra és jogra épülő, hideg uralmi viszony, mint a földi uralkodók és alattvalóik között. Csak egy világi módon felfogott „Isten országában” lenne helyénvaló a templomadó (avagy „egyházi adó”). Isten azonban (a „mennyei király”, vö. Mt 18,23; 22,2.11; 25,34) Atyánk, s az apák nem adóztatják meg fiaikat. Ez a családiasság végét jelentené. A fiak szabadok. (Ez nem azt jelenti, hogy minden kötelezettségtől szabadok, hanem csak azt, hogy nem kényszerből, hanem *önkéntesen* járulnak hozzá – lehetőségeik szerint – a családi vagyonszösséghez.) Idézett kijelentésével tehát Jézus *elvből tagadja a templomadót*, ami természetesen létében fenyeget minden templomi rendszert, hiszen azzal a következménnyel jár, hogy már nem a templomból élő papság, hanem a hívők lelkiismerete határozza meg, hogy *önkéntes* adományaikkal a szűkséget szenvedőkön akarnak-e segíteni, vagy fenn akarnak tartani egy lelki hatalmi rendszert.

A 27. versben leírt csodatörténet hiteltelenségét már enyhén szólva furcsa volta is mutatja, ámbár az is lehet, hogy eredetileg nem csodatörténet volt – azaz nem tartalmazta a „Ha felnyitod a száját” kifejezést, a „Találsz benne egy ezüstpénzt” pedig azt jelentette, hogy a kifogott és aztán eladott hal majd meghozza a templomadó értékét –, és a „Ha felnyitod a száját” kifejezés betoldásával csak később csináltak belőle természeti csodát.

De ha eltekintünk a csodás mozzanattól, akkor sem tekinthetjük hitelesnek Jézus felszólítását, mert az, hogy a botránykeltéstől való félelmében Jézus visszavonja merész döntését, amelyet épp az imént

igazolt Istenhez fűződő újfajta viszonyával, tökéletesen ellentmond prófétai fellépésének (vö. Mt 15,12-14a és Lk 6,46-47ab.49).

Viszont a templomadóra mondott elvi „nem”-et taktikázásból gyakorlati „igen”-né változtatni, ez alighanem nagyon is megfelelt bizonyos zsidókeresztény csoportoknak (a Máté-evangélium „címzettjeinek”), amelyek nem akarták megbotránkoztatni zsidó környezetüket. (Megerősíti ezt az állításunkat, hogy hasonló motivációból Márk hasonló változtatást hajtott végre egy másik jézusi mondáson is, és a „nem böjtöléstől” (Mk 2,19) visszatértek az „újbóli böjtöléshez” (Mk 2,20).

A másik eset azt tárgyalja, *hogyan kell bánni* a közösség bűnt elkövető tagjaival: „(15) „Ha testvéred bűnt követ el, menj el, fedd meg őt négy szemközt! *Ha hallgat rád, megnyerted testvéredet.* (16) *Ha azonban nem hallgat rád, vigyél magaddal még egyet vagy kettőt, hogy két vagy három tanú szava döntsön el minden ügyet.* (17) *Ha megtagadja, hogy hallgasson rájuk, mondd meg a gyülekezetnek, ha pedig a gyülekezetre sem hallgat, legyen számodra olyan, mint a pogány és a vámos”* (18,15-17)!

A 15b-17. v. a Máté által szem előtt tartott zsidókeresztény gyülekezet „közösségi szabályzatának” része, mindenestül az *Ószövetség* (3Móz 19,17-18: „Ne légy haragtartó a népedhez tartozókkal szemben”; 5Móz 19,15), illetve *Kumrán* (I QS V,25-VI,1) szellemét és előírásait tükrözi. Lényege: mivel Isten (Jahve) szent (*kados* = elkülönített), ezért az ő népének is „szentnek”, „tisztának” kell lennie; aki bűnös viselkedésével megrontja ezt a szentséget, tisztaságot, és a figyelmeztetés nyomán sem hajlandó megjavulni, az a pogányhoz és a vámoshoz hasonlóan nem tartozhat a közösséghez: ki kell zárni onnan.

Ez nyilvánvalóan szöges ellentmondásban áll Jézus felfogásával, amelyet többek között a búza és a konkoly példázatában fogalmazott meg (Mt 13,24-30). Mindazonáltal – nem feledve az előbb mondottakat – *lehetne* jézusi módon is érteni ezeket a sorokat, mégpedig pedagógiai útmutatásként ahhoz, hogyan kell kezelni a közösségben megjelenő bűnös viselkedést; a három fokozat megtartása megfelel minden lélektani és erkölcsi követelménynek, csupán az utolsó mozzanatot kell a fentiektől eltérően, *Jézus példája* szerint értelmezni. Ekkor a „legyen számodra olyan, mint a pogány és a vámos” azt jelenti: a „bűnös”, és ráadásul „megátalkodott” testvért *fokozottan* kell szeretni – ahogyan Jézus is *különös* szeretetet tanúsított a vámosok iránt (ld. Mk 2,14.15; Lk 7,34; 18,10-14; 19,5.9-10), és ahogyan a pogányoktól sem vonta meg gyógyító szeretetét (Mk 5,1-20; 7,24-30; Lk 7,1-10), noha küldetéstudata Izraelhez kötötte (Mt 15,24).

Az igazságosság bővületében

Megtorpedózott példabeszédek c. tanulmányomban már kimutattam, hogy Máté az igazságosság elvének rabja volt („Mindenkinek a magáét!”, „Mindenkinek azt, amit megérdemel!”), ezért nem tudott mit kezdeni az igazságosságot („a mérleg törvényét”) fölülmúló jézusi szeretet eszméjével, és ennek megfelelően megváltoztatta a szóban forgó példabeszédek (Mt 13,24-29; 13,47; 18,23-33; 25,14-27) eredeti értelmét. Most a többi esetet vesszük szemügyre.

Máté az alapjául szolgáló Márk-szöveget teljesen kiforgatva mutatja be Jézus Keresztelő János általi **alámerítésének történetét**: „Ekkor eljött Jézus Galileából a Jordán mellé Jánoshoz, hogy alámeríttesse magát általa. János azonban meg akarta akadályozni ebben, és ezt mondta: 'Nekem van szükségem arra, hogy alámeríts engem, és te jössz hozzám?' Jézus azonban így felelt neki: '*Engedd meg most! Úgy illik ugyanis hozzánk, hogy beteljesítsünk minden igazságosságot!*' Ekkor megengedte neki” (3,13-15).

Máté úgy állítja be a dolgot, *mintha* Jánosnak lett volna igénye Jézus által alámerítődni, s csak Jézus energikus intésére lett volna hajlandó alámeríteni őt. Így azonban 1) *eltussolja*, hogy a valóságban *Jézus* először *alárendelte magát* Jánosnak, és vágyott arra, hogy részesüljön Jánosnak a *bűnök bocsánatát* célzó (Mk 1,4) alámerítésében; 2) *ellentmondásba kerül* azzal, hogy János még a későbbiekben, Jézus működésének ismeretében is (vagy éppen azért!) kétségbe vonta, hogy Jézust Isten küldte (Mt 11,3; Lk 7,19); 3) ha Máténak igaza lenne, akkor Jézus csak úgy tett volna, *mintha* szüksége lenne a bűnbánati alámerülésre – azaz színjátékkal, hazugsággal kezdte volna működését.

Mindezek alapján elmondhatjuk: a Jézus ajkára adott mondattal („Úgy illik...”) Máté „helyettesítő engesztelő aktussá” értelmezi át Jézus alámerülését, hiszen azt sugallja, hogy Jézusnak mint büntetlennek nem lett volna szüksége erre a bűnök bocsánatát célzó alámerítésre, mégis vállalta a bűnösökért (vö. Mk 8 és 859, Lk 1473). Az „igazságosság” ez esetben azt jelenti, hogy Istennek – „a mérleg törvénye” értelmében – igazságosan meg kell torolnia mindent bűnt, s ettől csak megfelelő engesztelés esetén tekinthet el.

Közel sem ilyen súlyú, de mivel szintén **Keresztelő Jánosról** van szó benne, ide kapcsolhatjuk ezt a Máté által szintén Jézus szájába adott mondást: „*Eljött ugyanis hozzátok János az igazságosság útján, és ti nem hittetek neki, vámosok és szajhák azonban hittek neki. De ti ezt látva, utólag sem tanúsítottatok megbánást, hogy azután hittetek volna neki*” (21,32).

E kijelentés hitelességének ellentmond, hogy minden elismerése ellenére Jézus nagyon kritikusan viszonyult Keresztelő Jánoshoz (ld. Mt 11,6.11 // Lk 7,23.28), aligha állította őt fenntartás nélkül példaképnek, különösen ha emlékezetünkbe idézzük, hogyan értette János konkrétan az igazságosságot: „A fejsze pedig már ott van a fák gyökerén: Isten valóban kivág és tűzre vet minden olyan fát, amely nem terem jó gyümölcsöt... Összegyűjti búzáját a magtárban, a pelyvát azonban olthatatlan tűzzel fogja elégetni” (Mt 3,10-12).

Úgy tűnik, Máté két esetben sajnos a „nyolc boldogságba” is belevitte a maga, Jézuséval ellentétes felfogását.

Az egyik: „**Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságosságot, mert Isten majd kielégíti őket**” (5,6).

Közelebbi meghatározásának híján nem könnyű meghatározni az „igazságosság” itteni értelmét, de talán nem tévedünk, ha a mondás címzettjein azokat értjük, akik igazságtalanságot-jogtalanságot szenvednek, és Istentől várnak „kiegyenlítő igazságosságot”. A zsidó és a kora keresztény apokaliptika azt hirdette, hogy Isten teljesíteni fogja az effajta vágyakat (az „éhezést és szomjazást”, vö. Lk 18,6-8!). Jézus azonban azt tanította, hogy Isten nem „igazságosságot” akar (vö. Mt 5,20; 18,23-33 és 20,1-15!), és nem „kiegyenlíteni”, azaz megbosszulni-megtorolni, hanem megbocsátani akarja az elkövetett igazságtalanságokat, és ugyanezt a megbocsátási készséget várja el „fiaitól”, azaz a hozzá tartozóktól is (ld. Mt 5,43-45).

A másik: „**Boldogok, akiket az igazságosság kedvéért üldöznek, mert övék a Mennyek országa**” (5,10).

Az „igazságosság” (*dikaioszüné*) itt elméletileg jelenthetné a mondás címzettjei, tehát az üldözöttek által gyakorolt igazságosságot, az „igazságos, helyes viselkedést” – csak hogy ennek ellene mond *tartalmilag* az, hogy az igazságosság gyakorlása Jézus szerint nem elégséges az Isten országába kerüléshez (ld. az imént mondottakat), *formailag* pedig az (amivel a szentírás-magyarázók nemigen törődnek...), hogy hiányzik a birtokos névmás (*autón*), aminek megléte esetén így kellene fordítani a kifejezést: „az ő igazságosságuk [igaz voltuk] miatt”.

Mivel Jézus nem magától értődő felfogásokat akart megerősíteni, hanem hallgatói magától értődőnek tartott nézeteit akarta helyesbíteni, itt is erről lehet szó, nevezetesen: Azt, hogy az igazságosságot *gyakorló*, és emiatt üldözött ember Isten vagy az Istenség oltalma alatt áll, minden igazságosan gondolkodó és érző zsidó vagy pogány eleve feltételezhette (ld. a Bölcsesség könyvében: 2,10-21; 5,1-9.15-23) Itt azonban olyanokról lehet szó, akik *vétettek* a törvények szabta igazságosság ellen (ez az üldözésük oka), s akiket másfelől azért üldöznek, hogy ezzel helyreállítsák „a törvényt és a rendet”, vagyis az igazságosságot (ez az üldözésük célja). Ezek lehetnek „köztörvényes bűnözők”, de olyan „ártatlanok” is, mint Jézus, aki a maga módján szintén vétett „a fennálló rend”, a törvények, vagyis az igazságosság ellen, amikor például áthágta a kultikus tisztasággal vagy a szombattal kapcsolatos szabályokat.

E mondás feltételezhető eredeti (jézusi) értelme tehát, szemben Máté valószínűsíthető szándékával: Nem azoké a Mennyek országa, vagyis *nem* azok a részesei-tagjai Isten országának, akik „jámbor buzgósággal” (vö. igazságszolgáltatás, inkvizíció, szent háború, dzsihad stb.), az igazságosság (helyre-

állítás) kedvéért *üldözik* a törvényszegőket (ahogyan a zelóták vagy a törvénytánítók, „az írástudók és farizeusok” tették), hanem akiket üldöznek: Isten az utóbbiak oldalán áll!

Hogyhogy? Úgy, hogy egyrészt az emberi törvények nem feltétlenül tesznek eleget Isten törvényeinek, másrészt – és ez a fontosabb – Jézus felfogása szerint Isten még a valódi bűnösöket sem akarja megbüntetni „az igazságosság helyreállítása kedvéért”, hanem meg akar bocsátani nekik, és meg akarja gyógyítani őket. (Hogy sikerül-e, rajtuk fordul.) A bűnösöknek nem bíróra, hanem orvosra van szükségük (vö. Mk 2,15-17, de ld. már Ezekiel 18,23).

Talán a fentieknél is érzékletesebben és súlyosabban szemlélteti a Máté és Jézus felfogása közti ellentmondást a Getszemáni-kerti jelenet, amikor le akarják tartóztatni Jézust, és Péter karddal kel a védelmére, Máté pedig ezeket a Péterhez intézett szavakat adja Jézus szájába (26,53): „*Azt gondolod, nem hívhatnám segítségül Atyámat, és nem bocsátana rendelkezésemre azonnal **tizenkét légiónyi angyal-nál** is többet?*”

Képtelenség, hogy Jézus ilyen kijelentést tett, mert ezzel *szembekerült volna* egész korábbi tanításával és gyakorlatával, hiszen azt mondta: az ellenséggel szemben úgy kell viselkedni, ahogyan Isten, aki fölkelte napját gonoszokra és jókra egyaránt (Mt 5,43-48); „a konkolyt nem szabad kiirtani” (Mt 13,24-30), „hetvenszer hétszer” is meg kell bocsátani (Mt 18,21-22.23-33), sőt nemcsak megbocsátani kell, hanem a rajtuk esett sérelemre valami jótettel kell válaszolni (Mt 5,38-41). Ezt gyakorolta maga is azzal, hogy egyrészt soha nem lépett föl erőszakosan ellenfelei/ellenségei ellen (fontos példa Lk 9,53-55), másrészt azzal, hogy tanítással próbálta jó útra segíteni őket (ahogyan itt is az 55. versben, vagy Jn 18,23-ban). Ezt az álláspontját akkor is fenntartotta, amikor már életveszélyben forgott: az utolsó vacsorán világossá tette tanítványai számára, hogy a vészhelyzet sem ment föl az erőszakmentesség elve és gyakorlata alól (Lk 22,35-36.38 – Lk 1517). Ezt az álláspontját érvényesítette következetesen akkor is, amikor a védelmére kelt tanítvánnyal elrakatta a fegyvert (ahogyan már korábban is megtiltotta követőinek, hogy fegyvernek használható eszközt tartsanak maguknál: Mk 11,16-17 – Mk 659-661!).

Apokaliptika

Nagyon egyszerűen megfogalmazva az „apokaliptika” a világvégével és végítélettel kapcsolatos nézetek (illetve az ezeket tartalmazó írások) összességét jelenti. Noha az újszövetségi iratok szinte mind feltételezik, hogy Jézus azonosult e nézetek jelentős részével, *Az apokaliptikától megszabadított Jézus* c. tanulmányomban részletesen *kimutattam*, hogy mindezek a nézetek idegenek Jézustól. Most természetesen csak a Máté-evangélium ide vágó, legfontosabb mozzanatait mutatom be.

E – Máté által Jézus szájába adott – mondások egyik jellegzetessége, hogy megjelenik bíróként **az „Emberfia”**, dicsőséges trónjára ül, és **ítéletet tart**: „(31) *Amikor pedig az Emberfia eljön dicsőségében, és vele az összes angyalok, akkor dicsőséges trónjára ül majd, (32) és összegyűlik előtte minden nemzet, és elkülöníti őket egymástól, ahogyan a pásztor elkülöníti a juhokat a kecskéktől, (33) s a juhokat a jobbára állítja, a kecskéket pedig baljára*” (25,31-33 – tágabban: a 31-46. v.). – „*Eljön majd angyalaival az Emberfia, Atyja dicsőségében, s akkor megfizet mindenkinek cselekedetei szerint*” (16,27). – „*Amikor az Emberfia odaül majd dicsőséges trónjára, ti is tizenkét trónon ültök majd, és ítélni fogjátok Izrael tizenkét törzsét*” (19,28). – „*Mindazt, aki megvall engem az emberek előtt, én is meg fogom vallani mennyei Atyám előtt; aki viszont megtagad engem az emberek előtt, azt én is meg fogom tagadni mennyei Atyám előtt*” (10,32-33).

A jellegzetesen *apokaliptikus vonások* főként a Hénoch-irodalomból származnak: eljön az Emberfia – dicsőségében – vele az összes angyalok – trónra ül – a nemzeteket mint nemzeteket ítéli meg – az áldottak egy országot vesznek birtokba, tehát uralkodnak – ez az ország a világ teremtése óta készen áll – eleve az áldottak számára készült – ugyanígy eleve örök tűz készült az ördögnek, angyalainak és az átkozottaknak. Ugyancsak apokaliptikus mozzanat Jézus azonosítása az eljövendő Emberfiával, illetve a királlyal. És nem nehéz fölismerni, hogy ezeknek a vízióknak egyik központi eleme a „jók” és a „gonoszok” *szétválasztása*, illetve Isten, illetve az Emberfia/Jézus kollektív *bosszúja*: a „gonoszok” megbüntetése.

Logikus, de Jézustól idegen jellemzője tehát kijelentéseknek az erőszakos **fenyegetőzés**: „*Jaj neked, Koradzin! Jaj neked, Betsaida! Mert ha Tíruszban és Szidónban történtek volna azok az erőtettek, amelyek nálatok történtek, zsákruhát [öltve] és hamuban [ülve] már régen megtértek volna. Mindazonáltal mondom nektek, Tírusznak és Szidónnak elviselhetőbb lesz [a sorsa] az ítélet napján, mint nektek! És te, Kafarnaum! Vajon az égig fogsz felmagasztaltatni? Az alvilágig fogsz leszállni...*” (11,21-24)! – „*Az ország fiait pedig Isten kiveti a külső sötétségre: sírás és fogcsikorgatás lesz ott*” (8,12)! – „*Sokan mondják majd nekem azon a napon: »Uram, Uram! Nem a te nevedben prófétáltunk, nem a te nevedben úztünk ki rossz szellemeket, és nem a te nevedben vittünk végbe erőtettedet?» És akkor megvallom nekik: »Sohasem ismertelek titeket! Távozzatok tőlem, ti, akik törvényteleniséget tesztek!«*” (7,22-23)

Ezt a gondolatvilágot Máté **beleviszi Jézus példabeszédeibe** is, részben magukba a **szövegekbe**, részben azok általa adott **értelmezésébe**.

A „*belevitelre*” álljon itt példaként a búza és a konkoly példabeszéde (13,24-30); a vastagon szedett részek hitelesen jézusiak, a csak dőlt betűsek Máté betoldásai:

„A Mennyek országával úgy áll a dolog, mint amikor egy ember jó magot vetett a szántóföldjébe, (25) *de amíg az emberek aludtak, eljött az ellensége, konkolyt vetett a búza közé, majd elment.* (26) **Amikor aztán kihajtott a vetés, és kalászba szökkent, megmutatkozott a konkoly is.** (27) **Erre odamentek a gazdához a szolgálói, és ezt mondták neki: »Uram, nemde jó magot vetettél a szántóföldedbe? Honnan van hát benne a konkoly?»** (28) *Ő pedig ezt mondta nekik: »Ellenséges ember tette ezt!«* A szolgálók ekkor **így szóltak hozzá: »Akarod-e hát, hogy elmenjünk, és összeszedjük?»** (29) **De ő ezt mondta: »Nem, nehogy a konkoly összeszedésekor gyökerestül kitépjétek vele együtt a búzát is!** (30) **Hagyjátok mindkettőt együtt növekedni az aratásig!** Aratás idején aztán majd szólok az aratóknak: *Először a konkolyt szedjétek össze, és kössétek kévébe, hogy elégessék, a búzát pedig gyűjtsétek be magtáramba!«*”

A példázat üzenetét éppen az a *meglepő* mozzanat tartalmazza, amely *ellentmond* a korabeli mezőgazdasági és „társadalmi” gyakorlatnak egyaránt. Számos olyan irányzat működött ugyanis Jézus korában (a farizeusok, Keresztelő János, az esszénusok, a zelóták), amely – összhangban az ószövetségi alapelvvel: „*Irtsd ki körödből a gonoszt!*” (5Móz 13,6; 17,7; 19,19; 21,21; 22,22.24; 24,7) – a „bűnösök” kiküszöbölésével Isten „tiszta” népének közösségét akarta megteremteni. Mindezekkel szemben fogalmazza meg üzenetét Jézus (minden hallgatója számára, de talán különösen is „zelóta” lelkülettől fertőzött tanítványainak címezve, vö. Lk 9,55): Isten nem tart igényt a ti ostoba buzgóságokra! Ne tépjétek ki a konkolyt, hogy ki ne tépjétek vele a búzát is! Ne akarjátok Isten „tiszta” népét megteremteni: a „bűnösöknek” is helyük van benne! (Vö. Mt 13,47 és 22,10!)

A példabeszédhez fűzött *allegorikus-apokaliptikus magyarázat* (13,36-43) Máté alkotása, amely három részből áll: keretezés (36. és 43b v.), a példázat pontról pontra történő allegorikus értelmezése (37-39. v.) és a végítélet apokaliptikus ábrázolása (40-43a v.). Arról, hogy mindez idegen Jézustól, a következő jelenségek tanúskodnak: a) A magyarázat egyetlen szóval sem érinti a példabeszéd döntő mozzanatát, vagyis a konkoly kigyomlálásának megtiltását. b) Hemzsegnek benne a Jézustól idegen, de az apokaliptikában bevett fogalmak, például: Emberfia, az Emberfia országa, az Emberfia angyalai, tüzes kemence, az igazak fényes alakká válása. c) Bármilyen hihetetlenül hangzik is, ebben a hét versben Máté sajátos nyelvezetének 37 megnyilatkozása található meg; csak néhány példa: „*akkor*” (36. és 43. v; elbeszélő részekben Máténál összesen hatvanszor fordul elő, Márknál sosem, Lukácsnál kétszer); „*odamentek hozzá tanítványai*” (ld. még 5,1; 14,15; 24,3; vö. még 24,1; 26,17); „*világ*” (Mt: 9, Mk: 2, Lk: 3 előfordulás); „*az e világi élet vége*” (csak Máté használja); „*mint a nap*” (csak Máté, ld. még 17,2).

Második példánk a kerítőhálóról szóló példázat (13,47-50): „**A Mennyek országával megintcsak úgy vagyunk, mint azzal a kerítőhálóval, amelyet a tóba vetettek, és mindenfajta halat összegyűjtött; amikor megtelt, kihúzták a partra, leültek, a jókat edényekbe szedték össze, a használhatatlanokat pedig kidobták. Így lesz az e világi élet végén is: kimennek majd az angyalok, különválasztják az igazaktól a rosszakat,** (50) **és a tüzes kemencébe vetik őket: sírás és fogcsikorgatás lesz ott!**”

Akárcsak a konkoly-példázathoz, Máté a háló-példázathoz is allegorikus-apokaliptikus értelmezést csatol, amely az ottaninak (37-43. v.) az itteni képhez alkalmazott, kivonatos ismétlése. A fent említett jelenségeket megerősítik az itteniek: a) Ellentmondás van a kép és a magyarázat között, mert a kép csak különböző halfajtákról (*ek pantosz genusz*) beszél, minősítés nélkül, a magyarázat viszont erkölcsi különbséget tesz. b) A *szaprosz* jelző (48. v.: „használatlan”) eredeti jelentése (korhad, rothadt, romlott) nem illik a képhez, hiszen rothadt halak legfeljebb a piacon vannak, a tóban nincsenek, átvitt értelmének (alkalmatlan, haszontalan, használhatatlan, rossz) alkalmazása pedig már a Máté-féle *magyarázatot* viszi bele a *képbe*.

Hasonló apokaliptikus fejtegetéssel bővíti ki Máté a tíz szűzről szóló, tömör példabeszédet. Az eredeti mindössze ennyi: **„Úgy áll a dolog a Mennyek országával, mint azzal a tíz szűzzel, akik fogták fáklyájukat, és kimentek a vőlegény fogadására. Közülük öten ostobák voltak, öten pedig okosok, az ostobák ugyanis magukkal vitték ugyan fáklyájukat, de olajat nem vittek magukkal, az okosok viszont fáklyájukkal együtt olajat is vittek edényekben** (25,1-4).

Máté ezt így értelmezi (5-12. v.): *A vőlegény azonban késétt, s ők valamennyien elszunnyadtak, és aludtak. Éjfélkor kiáltás hallatszott: »Íme, jön a vőlegény! Menjetek ki a fogadására!« Akkor felébredtek azok a szüzek mind, és rendbe hozták fáklyájukat, de az ostobák így szóltak az okosokhoz: »Adjatok nekünk az olajotokból, mert fáklyáink kialvóban vannak! « Az okosok azonban így feleltek: »Nehogy ne legyen elég se nekünk, se nektek, menjetek inkább a kereskedőkhöz, és vásároljatok magatoknak!« De amíg azok elmentek, hogy vásároljanak, megjött a vőlegény, és akik felkészültek, bementek vele a lakodalomba, és bezárták az ajtót. Később aztán jött a többi szűz is, és így szóltak: »Uram, uram! Nyiss ajtót nekünk!« Ő azonban így válaszolt: »Ámen, mondom nektek, nem ismerlek titeket! «”*

A döntő *tartalmi* érv mellett (ti. apokaliptikus fantáziálásról van szó) *formai* elemek is e magyarázat hitelessége ellen szólnak. Jézus, a zseniális példázatköltő nem követett volna el ilyen hibákat: Az ostoba szüzek az éjszaka közepén mennek olajat vásárolni (ámbar az is lehet, hogy élelmes kereskedők lakodalom alkalmával éjjel is nyitva tartottak); egy keleti lakodalmas társaság bezárkózik (vö. Lk 914!); a feledékenyeket/hanyagokat kizárással büntetik, noha jóváteszik hibájukat; az okos szüzek társfelelőssé válnak, mert nem akartak osztozni; a vőlegény nem ismeri a koszorúslányokat. (Az utolsó mozzanat persze csak akkor hiba, ha szó szerint vesszük; „semmi közöm hozzátok” jelentésben *formailag* helyénvaló lehet.)

Érthető, ha az ijesztő apokaliptikus látomásokhoz-jövendölésekhez olykor óvatosságra és helyes **erkölcsi** magatartásra intő **figyelmeztetések** is kapcsolódnak – Máté azonban adott esetben még ezt is apokaliptikus jellegűvé teszi. A 7,13-14-ben ezt írja: **„A szűk kapun menjetek be, mert tágas az a kapu, és széles az az út, amely a pusztulásba visz, és sokan mennek be ezen! De milyen szűk az a kapu, és milyen szoros az az út, amely az életre vezet, és kevesen találják meg!”**

Ennek az *eredetinek tekinthető* megfelelőjét Lukács evangéliumában találjuk (13,23-24): „Valaki ezt mondta neki: 'Uram, vajon csak kevesen vannak-e, akik megmenekülnek?' Ő azonban ezt mondta nekik: **'Vívjatok élet-halál harcot azért, hogy bemehesetek a szűk ajtón, mert – mondom nektek –, sokan törekszenek majd másképp bemenni, de nem fog sikerülni nekik.'**”

Látható: A kétféle kapuról és kétféle útról szóló rész Máté bővítménye, amit a következő *formai* szempontok támasztanak alá: a) A „mert”-tel vagy „ugyanis”-sal (a görögben *hoti* vagy *gar*) kezdődő mondatok mindig gyanúsak, mert ezek a kötőszók sokszor csak az evangélisták utólagos magyarázatait vezetik be (ld. pl. Mk 9,39; Lk 12,40; 16,8). b) Megváltozik a kép: a lukácsi „ajtóból”, illetve mátéi „kapuból” „út” lesz. Ez különösen akkor szembeötlő, ha mind a 13., mind a 14. versből kihagyjuk – több kódex olvasatának megfelelően (erre utalnak a kerek zárójelek!) – az „az a kapu” kifejezést. c) Megváltoznak a központi fogalmak: Lukácsnál „bemenni” vagy „kívül maradni”, Máténál „élet” vagy „pusztulás”. Ez akkor is fontos különbség, ha a „bemenni” és az „élet”, illetve a „kívül maradni” és a „pusztulás” megfeleltethető egymásnak, mert a „bemenni Isten országába” Jézus jellegzetes beszédmódja. d) A szigorúan, mondhatnánk erőltetetten párhuzamos fogalmazás (tágas

kapu, széles út, pusztulás, sokan – szűk kapu, szoros út, élet, kevesen) nem jellemző Jézus stílusának szabad költőiségére.

Mindent eldönt végül a *tartalmi* szempont: Lukácsnál a látszat ellenére sem arról van szó, hogy sokan vagy kevesen jutnak-e be Isten országába, hanem az Isten országába jutás lehetséges *módjáról* és annak nehézségéről beszél Jézus (ld. Lk 845), Máté mondatai viszont *végérvényes* és pesszimista jóslatot tartalmaznak (vö. Lk 916!): sokan rohannak a pusztulásba, és csak kevesen jutnak el az életre. Ennek a szemléletnek tökéletesen ellentmond, hogy Jézus rendületlenül azon fáradozott, hogy *mindenkit* meghívjon Isten országába, még a „vamosokat és bűnösöket”, sőt ellenfeleit is (ld. pl. Mk 81, Lk 1242 – Mk 101, Lk 298).

Máté bővítménye voltaképpen a „két útnak” a hellenizmusban és a késői zsidóságban, különösen Kumránban is ismert és kedvelt tanát tartalmazza, beállítása pedig a kor apokaliptikus érdeklődését tükrözi, konkrétan az „üdvözülők” számára irányuló találgatásokat (vö. Mk 773, Lk 843).

Krisztológia

Krisztológián azt az eljárást (folyamatot) értjük, amelynek végeredményeként Jézusból Krisztust (Messiást – és később istent) csináltak (és persze azt az egész teológiát, amely Jézussal mint Krisztussal, illetve istennel) foglalkozik.

Ennek Máté részéről az az első lépése, hogy Jézus életének bizonyos mozzanatai kapcsán ószövetségi, ún. *messiási „jövendölések beteljesedésére”* hivatkozik, jellemzően például evangéliumának 1-2. fejezetében, az ún. gyermekség-történetben (1,22-23; 2,5-6; 2,15.18.23).

Máté eljárásának leggyakoribb formája az *„Emberfia-krisztológia”*, ahogyan ezt az előző alpont (Apokaliptika) 2. bekezdésében lényegében már bemutattuk: „a világ végén” bíróként megjelenik egy titokzatos Emberfia, és megtartja a „végítéletet”. Az ott felsorolt helyeket még kettővel egészítjük ki: *„Ha pedig az egyik városban üldöznek titeket, meneküljétek a másikba! Mert bizony, mondom nektek: nem végezték Izrael városaival, mire eljön az Emberfia”* (10,23) – *„Sokan mondják majd nekem azon a napon: »Uram, Uram! Nem a te nevedben prófétáltunk, nem a te nevedben üztünk ki rossz szellemeket, és nem a te nevedben vittünk végbe erőteteket?» És akkor megvallom neked: »Sohasem ismertelek titeket! Távozzatok tőlem, ti, akik törvénytelenséget tesztek!«”* (7,22-23).

Az „emberfia” („emberek fia”) kifejezés eredeti értelme a hétköznapi arám nyelvben „az ember”, „egy ember”, „az ember általában”; az „én” körülírására használták, legtöbbször olyan összefüggésekben, amelyekben a meggyaláztatás vagy a halál volt a téma. A vallási nyelvben sajátos melléközöngéje volt: „szegény, hatalom nélküli ember, aki egészen rá van utalva Istenre, és akit Isten támogat” (vö. Zsolt 8,5 és a próféta állandó „emberfia” megszólítása Ezekiel könyvében).

Jézus mindig önmaga megjelölésére használta ezt a kifejezést, szokásos alapjelentésének megfelelően, ilyenkor tehát az az értelme, hogy „az ember általában, és így én is”, „egy egyszerű ember, mint én (is)”, „egyszerű, az embereknek kiszolgáltató, hatalom nélküli ember, akit azonban Isten a maga erejével tölt el”. Az *eredetinek* tekinthető emberfia-mondások mind ezt a jelentést hordozzák (pl. Mk 8,31; 14,41-42; Mt 11,16-19; Lk 9,44; 11,29-30.32; 12,8-9).

Egészen mást jelentett az „emberfia” a kor *apokaliptikus* irodalmában, és ennek megfelelően az itt tárgyalt mátéi helyeken is: „titokzatos, hatalmas, emberfeletti ember, aki arra lett kiválasztva, hogy meghatározott napon lejjön az égből, és dicsőséges világbíróként a büntető angyalok segítségével végrehajtsa Isten bosszúját a gonoszokon”. – *Utólag* aztán ezt a szemléletet tükröző emberfia-mondásokat *adtak Jézus szájába* (pl. Mt 16,27; 19,28; Lk 21,25-28), illetve egyes valódi emberfia-mondásokat apokaliptikus emberfia-mondásokkal *vegyítettek* (pl. Mk 14,62), vagy apokaliptikusan *átértelmezték* őket (pl. Mk 9,9.12-ben). Így lett az „Emberfia” titokzatos *messiási cím*.

Megerősíti az imént mondottakat, hogy 1) Jézus szenvedés-bejelentéseiben nincs utalás arra, hogy ítékezés céljából visszatérne majd valamikor, holott ez teljesen logikus lenne (Mk 8,31; 9,31; 10,33-34 és ezek párhuzamos helyein, sőt még a húsvét utáni Jézus szájába adott Lk 24,7-ben sem); ennek oka aligha más, mint hogy ezeket az összefoglalásokat hiteles jézusi mondásokból állították össze; 2) a Jézus bírói visszatéréssel kapcsolatos emberfia-mondásokban sosincs visszautalás Jézus

szenvedésére, holott ez talán még az előbbinél is logikusabb lenne; ennek oka aligha más, mint hogy a mintaadó, Hénokh-féle apokaliptikus emberfia-szemléletből hiányzik a szenvedés mozzanata, mégpedig méltán, hiszen a szenvedés e dicsőséges Emberfia kudarcát jelentené.

A fentiekén kívül *még három esetet* érdemes kiemelniük.

Az egyiket – más szempontból – már részletesen bemutattam a 2. alpont elején (Az igazságosság bővületében): Jézus alámerítése a Jordánba, és ennek mátéi értelmezése (3,13-15). Mostani nézőpontunkból ez azt jelenti, hogy a „helyettesítő (Istent) engesztelési aktus” Jézusnak mint **Krisztusnak** Istent kiengesztelő, és ily módon az embereket „**megváltó halálának**” tanát vetíti előre.

Hasonló, rejtett krisztológiát tartalmaz Jézus és a gazdag ifjú Márknál olvasható párbeszédének, pontosabban e párbeszéd elejének (Mk 10,17-18) mátéi átértelmezése. Márknál ezt olvassuk: „Amikor útnak indult, odafutott hozzá valaki, térdre esett előtte, és megkérdezte tőle: 'Jó rabbi, mit tegyek, hogy örök életet örököljek?' Jézus azonban így szólt hozzá: 'Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egy valaki: Isten.'” Máténál viszont ez áll: „Odament hozzá valaki, és ezt mondta: 'Mester, mi jót tegyek, hogy örök élet legyen az enyém?' Ő pedig azt mondta neki: 'Miért kérdezel engem a jóról? Csak egyetlen valaki van, aki jó'” (19,16-17). – A Máté által itt végrehajtott változtatás **Jézus felmagasztalását** szolgálja, azaz dogmatikai jellegű, s az igen korai „dogmafejlődés” tanúja: azt üzeni, hogy szerinte Jézus nem utasíthatta el magától – a Jézus szerint egyedül Istent megillető – a „jó” jelzőt (ahogyan Márk és Lukács szerint igenis elutasította).

A harmadik eset már teljes nyíltsággal képviseli Máté krisztológiáját: „Ő így szólt hozzájuk: 'De ti, mit mondotok ti, ki vagyok én?' Erre Simon Péter felelt, és ezt mondta: '**Te vagy a Messiás, az élő Isten fia.**' Jézus pedig így felelt neki: '*Szerencsés vagy, Simon, János fia, mert nem test és vér tárta föl neked, hanem az én mennyei Atyám*'” (16,15-17). – Mivel Jézus máskor kifejezetten tagadta a róla feltételezett messiásságot (ld. Mk 429, 760, 917), ezért képtelenség, hogy itt azt állítaná: Péternek maga Isten nyilatkoztatta ki azt. Mi lehet hát a mondat eredeti értelme? Talán Jézus „színe-változásának” elbeszélése adhat felvilágosítást (Mk 9,2-8 // Lk 9,28-36 // Mt 17,1-8): akkor valóban nem „test és vér”, nem emberi tudás és erőfeszítés, hanem a mennyei Atya „tárta fel” (talán „természetes”, talán „intuitív-karizmatikus” módon) Péter és társai számára, nem azt, hogy Jézus a Messiás, hanem azt, hogy Jézus az ő szeretett fia, és egyedül őrá kell hallgatniuk (ld. Mk 472, vö. Mk 696!)

A leglátványosabb és „perdöntő” esetként lehetne persze még hivatkozni az ún. keresztelési parancsra: „...merítsétek alá őket az Atya és a Fiú és a szent Lélek nevében” (28,19), de szentháromságtani megfogalmazása miatt ezt nem hogy Jézustól, de még Mátétól is idegennek, következésképp nem Mátétól származó, jóval későbbi betoldásnak kell tartanunk.

Vizsgálatunkban, és éppen csak jelzésszerűen utalunk is jó néhány olyan mozzanatra, amelyek azt mutatják, hogy Máténál (ahogyan Lukácsnál is) már erősen jelen van az a folyamat, amely **később** majd **Jézus istenítéséhez vezet**: a) *nem mutatja be* Jézus emberi érzelmeit (747. l.áb.); b) *nem közli* azokat az eseteket, amikor Jézus nem képes valamire, vagy nem éri el célját (vö. Mt 8,4 – Mk 1,45; Mt 15,21 – Mk 7,24); c) *nem számol be* arról, hogy Jézus nem tud bizonyos dolgokat, és ezért komolyan gondolt kérdéseket tesz föl (vö. Mt 9,22 – Mk 5,30; Mt 14,17 – Mk 6,38; Mt 17,14 – Mk 9,16); d) *fokozza* Jézus csodáit azzal, hogy kiemeli hirtelen bekövetkezésüket (8,13; 21,19), megnöveli az érintettek számát (8,16.28; 12,15; 14,21; 15,38; 20,30) vagy hangsúlyozza, hogy Jézus kizárólag a szavával gyógyított (8,16); e) *kihagyja* a Jézushoz intézett tiszteletlen kérdéseket (vö. Mt 8,25 – Mk 4,38; Mt 14,17 – Mk 6,37); f) *idegenkedik* attól, hogy sokat beszéljen Jézus házáról (vö. 9,10.28; 12,22; 15,15.21; 17,19; 18,1 és 19,9-et a párhuzamos Márk-helyekkel).

[Gromon András, 2019. szeptember]